

**Towards a Paradigm
of Transition to
Market Economy in
Eastern Europe**

To identify the emerging theoretical paradigm of the transition of central and eastern European countries to a market economy is not only necessary, but also useful for better supporting certain political options and undertakings. In order to specify some features of this paradigm, the author proceeds to a historical analysis of various transitions and to an epistemological analysis of various theoretical approaches. The focus is, however, on the period of transition in the central and eastern European countries. Various data and information prove that differences and communalities come together in order to demonstrate that the rate of transition varies from one period to another leaving no room for reliable predictions.

SPRE O PARADIGMĂ A TRANZIȚIEI LA ECONOMIA DE PIATĂ ÎN EUROPA DE EST

CONSTANTIN IONETE

Schimbările în știință politică, ce se datorează provocării lansate de problemele obsedante pe care le ridică tranziția la economia de piață a fostelor imperii totalitare, marchează sfârșitul acestui secol.

Economia și politica tranziției, în forma pe care o trăim, constituie un modul nou, apărut pe neașteptate în structura științelor sociale, cu implicații în toate domeniile acestora, începând de la schimbul de mărfuri până la atotcuprinzătoarea sociologie. Caracterul efemer sugerat de termenul tranziției este înșelător. Într-o apreciere optimistă, profesorul J. Rupnik avansează o durată de 60 ani pentru desfășurarea acestui proces costisitor și încărcat de suferință. "Pentru a organiza alegeri libere - spune el - și a așeza fundamentele instituțiilor democratice, ajung șase luni. În cel mai bun caz vor trebui șase ani pentru restabilirea unei economii de piață și șaizeci de ani pentru reconstruirea societății civile (Rupnik, 1993, p. 406). În această perspectivă, transformările socio-economice de mare adâncime justifică și identificarea paradigmăi care se conturează la orizontul ordonării lor, depășind abordarea exclusiv terapeutică, pe termen scurt, a acestora.

Nu este vorba de paradigmă în accepția de model, sau exemplu, generalizată de multă vreme, ci mai degrabă de cea riguroasă, introdusă în scientifică de T. Kuhn, cu profunde implicații epistemologice. (Kuhn, 1976, p. 87)

SPRE O PARADIGMĂ A TRANZIȚIEI LA ECONOMIA DE PIATĂ

S-ar putea ca atributul "riguros" să nu fie cel mai potrivit pentru caracterizarea noțiunii, dată fiind multitudinea înțelesurilor sale. Citând un exeget, T. Kuhn reține cel puțin 22 de sensuri ale acesteia, începând de la "o realizare științifică concretă", până la "set characteristic de convingeri și preconcepții" care însumează "angajamente instrumentale, teoretice și metafizice" (Kuhn, 1982, p. 335). În precizările ulterioare autorul s-a oprit asupra sensului global al paradigmei, în care abundă restricțiile ce merg până la limitarea sferei acesteia la convingerile unei comunități științifice.

Paradigma tranzitiei nu începe nici de la inovare într-un sistem social în declin, nici de la cearta școlilor pentru dobândirea girului academic pentru un anumit set de teoreme. Ea apare în implozia unui sistem social economic și se confruntă un tip comprimat prin tensiuni, cu un vid teoretic, însotit și de ceea ce s-a numit, pe bună dreptate, "enigma prăbușirii comunismului".

Începutul se caracterizează prin căutări, reacții antientropice spontane și fără perspectivă și mai ales prin contestare generalizată.

De aceea înfiriparea paradigmelor tranzitiei, dominată mult timp de empiric este un proces de cunoaștere problematică, în sensul atribuit acestui termen de Karl Popper, caracterizată prin acumulări de teorii, ipoteze și conjecturi și mai ales prin ceea ce el numește "descoperire științifică" (Popper, 1981, p. 4).

Descoperirile sunt o provocare a intrării în acțiune a structurilor și mecanismelor pieței, pe terenul necunoscut al tranzitiei și pe fondul opțiunii ireversibile pentru pluralism politic.

Ele se constituie în convingeri și ipoteze cu vocație prospectivă și participă la ordonarea transformărilor.

Unicitatea tranzitiei la economia de piață

Procesele de tranzitie, ca transformări social-economice profunde, au o existență multimilenară. Ele au fost însoțite totdeauna de dezechilibre în segmentele sistemului social, mai mult sau mai puțin violente. Trecerea la economia de piață, a fost percepță la început în țările care o parcurg de o jumătate de deceniu ca obiectiv la transformărilor, iar dezechilibrele apărute pe neașteptate, drept criză provocată de proasta gestionare a economiei de către autorități.

Când pata albă în explicarea mai adâncă a dificultăților a generat întrebări, s-a recurs la comparații. Declinul catastrofal al producției se asemăna cu situațiile de criză cunoscute. Ajunsă în stadiul capitalismului tehnic, economiile țărilor dezvoltate de azi s-au confruntat cu crizele încă de la începutul secolului XIX. Formele lor variate implicau comparații în analiză. Henri Guitton (Guitton, 1971, p. 39) a stabilit mai mult de zece tipuri numai pentru crizele ciclice, numite de J. Schumpeter "cycli Juglar" în cinstea autorului primei lucrări dedicate lor (1860). Rupturile brutale de echilibre din ciclurile clasice, ce au ritmat economia țărilor dezvoltate și în prima jumătate a secolului XX, se regăsesc în tranzitie, în schimb recursul la modalitățile de ieșire din criză este de neconcepță în desfășurarea acesteia. Anumite elemente de comparație pot fi găsite în criza din anii '30, care a zguduit sistemul economiei de piață. Se poate dovedi folositoare cunoașterea trecerii de la automatismul reglării ciclice a dezechilibrelor la nivel microeconomic, la abordarea stabilizării macroeconomice prin politici fundamentate pe mecanismele acestui megaagregat, explorat de Keynes.

Aparent, mai multe asemănări cu tranzitia prezintă așa numitele crize de reconversie, intrate în acțiune după primul

război mondial. Ele reprezintă trecerea de la economia de război la economia de pace și, în același timp, de la regimul autoritar, dirijist, la economia de piață liberă. Însă în toate aceste forme economia intră în criză cu o structură de proprietate dominant privată și ieșe din criză în același fel.

În tranziția actuală din estul european schimbările cele mai profunde privesc dizolvarea monopolului colectivist de proprietate și redobândirea potențialului competitivității pe baza structurilor de proprietate privată. Aceste transformări fac din tranziție un fenomen unic și din privatizare suportul depășirii dezechilibrelor, prin acțiunea autonomiei producătorilor, a atomizării și transparenței pieței pe care o declanșează.

Perioade semnificative în mersul tranziției

În zona europeană post-sovietică de centru-est, formată din cele 6 țări asociate la Uniunea Europeană (Bulgaria, Republica Cehă, Polonia, România, Republica Slovacă, Ungaria), la care se limitează analiza de față, opțiunea pentru democrație și economie de piață era generalizată în 1990. Totuși, susținerea conceptuală și proiecția operațională a demersurilor erau destul de vagi, cu toate că vectorii acestora intraseră în dezbatere.

Într-un articol apărut în 1989, sociologul Ralf Dahrendorf definea deja tranziția democratică prin: "înstituțiile politice și statul de drept, economia de piață, reconstrucția unei societăți civile" (Daily Telegraph, 1989). Drumurile de acces spre realizarea acestor coordonate au rămas însă un timp în ceată.

Într-o încercare de periodizare a căutărilor de soluții, prezentată la un seminar internațional organizat de Fondul Monetar Internațional în iunie 1995 în România, economistul Abdessatar Ouanes,

de la acest organism finanțier, aprecia că în intervalul relativ scurt de până acum, tranziția a parcurs o etapă de haos generalizat, urmată de o stabilizare graduală, cu tendințe de consolidare. Expresia cantitativă a acestei evoluții poate fi urmărită prin variațiile anuale ale nivelului variabilelor relevante pentru apropierea sau îndepărțarea de echilibrul macroeconomic în cele șase țări din grupă, prezentate în anexa I. În cei cinci ani și nouă luni de la declanșarea tranziției, intervalul haosului economic definit prin dezechilibre se întinde pe patru ani, cu o precipitare neobișnuită a depresiunii exprimată prin dinamica PIR în anul 1991 (cu excepția Poloniei care suportă vârful declinului în 1990 și a României în 1992). Anul prăbușirii se caracterizează prin coborârea în săgeată a curbei produsului intern brut, saltul la cote înalte a indicelui prețurilor la bunurile și serviciile de consum (cu excepția devansului de un an în Polonia), a devalorizării monedelor naționale și a somajului (cu excepția Republicii Cehe), instalat temeinic pe o curbă ascendentă și în anii următori. În anii 1992 și 1993 are loc o perioadă de calmare a declinului economic determinat în același fel. În 1994 se generalizează creșterea economică, corelată cu evoluții compatibile în nivelul variabilelor macroeconomice nominale, iar în anii 1995 tendința de stabilizare se consolidează.

Demarajul haotic al tranziției nu se limitează la evoluțiile economice, ci capătă forme alarmante comportamentale, ce pun în pericol revenirea la societatea civilă. O imagine terifiantă a acestor fenomene este gravată în *aqua forte* de V. Havel, după doi ani de răspunderi în conducerea Cehoslovaciei. El enumera printre caracteristici: "ranchiu și suspiciuni între naționalități, racism, chiar manifestări de fascism, demagogie nerușinată, intrigă și minciuni premeditate, bucatărie politicianistă, lupte dezlănțuite și fără rușine pentru interese exclusiv

SPRE O PARADIGMĂ A TRANZIȚIEI LA ECONOMIA DE PIATĂ

particulare, sete de putere și ambiții nedisimulate, fanatism de orice soi, tip nou și inedit de lucrări de culise, lovituri mafioase, intoleranță generalizată, absența înțelegerii mutuale, a bunului gust, a simțului măsurii și a reflexiei" (după Rupnik, 1993, p. 405).

La reacțiile comportamentale spontane se adaugă și contribuie la amplificarea lor, cele ce se regăsesc în memoria colectivă europeană, generate de pregătirea, dar și de prăbușirea regimurilor totalitare.

"Sindromul Weimar", caracteristic statelor democratice slabe, incapabile să facă față asaltului forțelor opuse, nu este strâns perioadei de haos a tranzitiei, amenințată de restaurație în confruntarea fragilului stat de drept în formare, cu tulburări sociale, precum și cu starea de anomie și incoerență în acțiuni.

Efectele negative ale acestuia se regăsesc în inconsecvența și întârzierea reformei și mersului stabilizării economice și politice. Mai apropiat de reacțiile sociale postrevoluționare de după 1989 este cunoscutul "Sindrom Vichy", generat de căderea fascismului. Semnalat de analiști în evoluția tranzitiei, el se manifestă prin exigentele justițiere și starea conflictuală, care îmbracă forma reglării conturilor cu fosta nomenclatură, responsabilitii pentru oprimare politică și dezastrul economic, atenuată în același timp de necunoscuta proporțiilor, efectele acestora și a deosebirilor transante dintre vinovați și inocenți.

Comportamentele dezarticulate, întreținute de vidul conceptual în interpretarea răsturnărilor de structuri și proiectarea reformelor, au fost și o consecință a surprizei transformărilor iminente de mare anvergură, devenite conținut al tranzitiei. Se pare că astfel de fenomene sociale, asemănătoare cu declanșarea seismelor tectonice nu sunt specifice prăbușirii comunismului. Sociologul francez Raymond Boudon

afirmă următoarele, în această privință: "Astăzi, cea mai mare parte a sociologilor sunt convinși că cercetarea legilor istorice și a factorilor dominanți ai schimbării constituie un impas. Singura direcție eficace de cercetare urmată astăzi constă în identificarea proceselor de schimbare tipice" (Boudon, 1993, p. 164). J. Schumpeter, promotor al pătrunderii gândirii perspective în științele sociale, și-a propus să pună capăt avansării "spre viitor cum mergem la război cu ochii legați. Exact în această privință am dorit să vin în ajutorul cititorului" (Schumpeter, p. 14). În urma unei analize temeinice a ajuns "la o concluzie paradoxală: capitalismul este pe cale de a fi ucis de succesele sale...", "o societate de tip social se ridică inevitabil pe ruinele... societății capitaliste (Schumpeter, p. 8). Autorul aprecia durata acestui proces la o jumătate de secol, exact cât a trebuit pentru ca profetia să fie infirmată de istorie.

În lipsă teoriei tranzitiei, procesele social-economice s-au desfășurat în bună parte, mai ales în perioada de haos, după cunoscuta metodă "trial and error", în mod diferențiat de la o țară la altă.

Lecții comune ale tranzitiei

În mod paradoxal, trecerea la economia de piață a fostului sistem unitar sovietic, înghețat în dogme, în care rolul conducător al partidului unic și planificarea centralizată alcătuia "sfânta sfintelor", are loc pe cai foarte diferite (World Bank, 1995). Deși mai omogene din punct de vedere social-economic și apropiate prin același destin în ultima jumătate de secol, cele șase țări asociate la Uniunea Europeană încă din 1993 se supun aceleiasi reguli. În adevăr, într-un domeniu hotărător, cum este ancorarea politiciei economice a tranzitiei, opțiunile sunt foarte diversificate, mai ales în privința

modalităților de realizare a lor. De exemplu Ungaria și fostă Cehoslovacie au abordat reforma prin prioritatea acordată privatizării, dar în mod diferențiat. Ungaria, antrenată în reforme încă dinainte de generalizarea tranzitiei, a pus accentul pe vânzarea cu precădere a activelor de stat către investitori strategici, urmărind creșterea resurselor financiare atât de necesare, cât și atragerea participării străine la formarea capitalului. Republica Cehă, preocupată de accelerarea demolării monopolului economic al statului prin privatizarea în masă, a alocat, cu titlu gratuit, o importantă parte a activelor de stat cetățenilor (metoda voucher), implicându-i în transformări.

Polonia, sub presiunea dezchilibrelor economice de proporții, agravate și de datorii externe, s-a concentrat asupra stabilizării de durată a economiei prin creșterea produsului intern brut, propulsată de sectorul privat al producătorilor mici și mijlocii, constituit încă de la începutul anilor '80. Promovarea acestei politici a condus la creșterea PIB. Încă din 1992 cu 2,6% pentru ca în 1995 acest indicator să se estimeze la +5%. Privatizarea întreprinderilor de stat în primii ani ai tranzitiei este considerată un insucces în Polonia. În 1993 sectorul privat în ansamblu a participat cu 45,9% la vânzările totale, iar cel al întreprinderilor privatizate cu 3,1%. În România, deși cadrul legal al tranzitiei a făcut progrese la început, surdina acțiunilor reformatoare a devenit programul social, cu corolarul său, implicarea statului în economie. Unele excese în această privință sunt confirmate de existența a 5,2 milioane pensionari la 5,9 milioane salariați, la sfârșitul semestrului I 1995, precum și de temporizarea reformei.

Cauzele diferențelor optionale sunt multiple și au rădăcini adânci în trecut. Totuși în toate aceste țări s-au obținut anumite progrese în formarea și funcționarea pieței și s-au desprins și anumite lecții comune, ca un început de

paradigmă cu valoare proiectivă pentru schimbările în curs.

Concludentă în această privință este clasificarea țărilor din grupă, publicată în *BERD's Transition Report 1995* (extrase în Anexa 2). Potrivit notării evaluatorilor, țările asociate au obținut rezultate pozitive în domeniile care caracterizează ceea ce se numește "well functioning market economy" și anume, în privatizare (în mod distinct pentru marea și mică privatizare), restructurarea întreprinderilor, liberalizarea prețurilor și competiția, schimburile comerciale și sistemul valutar și reforma bancară (evaluările s-au făcut de experți pe baza unor criterii reprezentative, exprimate prin note de la 1 la 4).

Pentru comerț și sistemul valutar, s-a beneficiat în ansamblu de nota maximă și nici una din țări n-a obținut nota minimă la ceilalți indicatori.

Cele mai coborâte note (doi) s-au acordat Bulgariei și României la privatizarea în masă, restructurarea întreprinderilor și reforma bancară, iar Bulgaria a obținut același calificativ și la mică privatizare. Datorită progreselor înregistrate la același segment al reformei de celelalte patru țări, ele au fost apreciate cu notele trei și patru, distingându-se Republica Cehă prin nota maximă la ambele forme de privatizare. Evident, există și o notă de optimism în evaluarea mersului tranzitiei.

În decursul timpului, această înclinare a făcut obiectul multor dispute, fiind puse la îndoială nu numai aprecierile experților, ci și masivul informațional din zona tranzitiei (Tiraspolsky, 1995, p. 183). Într-o anumită măsură, reconstrucția sistemului statistic din aceste țări, coeficientul scăzut de abordabilitate al sectorului privat în expansiune și sustragerea sistematică a economiei paralele de la înregistrări influențează negativ calitatea informației statistice. Deocamdată aceste date sunt singura sursă la îndemâna analiștilor.

SPRE O PARADIGMĂ A TRANZIȚIEI LA ECONOMIA DE PIATĂ

De altfel aprecierile menționate nu sunt numai dovezi de izbândă, ci și prilej de reflexie. De la început rețin atenția nivelul mai avansat al reformelor la nivel macroeconomic precum și diminuarea restricțiilor în economie, decât transformările care privesc întreprinderile. Chiar în țările performante restructurarea întreprinderilor și marea privatizare (cu excepția Republicii Cehe) rămân în urma liberalizării comerțului și sistemului valutar. Fenomenul este și mai evident în cazul Bulgariei și României. Succesele în asigurarea liberei circulații a bunurilor și serviciilor se datorează și angajamentelor asumate prin acorduri internaționale și în mod deosebit prin asociere la Uniunea Europeană. După cum se poate constata din anexa I necorelări simptomatice apar între indicatorii relevanți pentru stabilizare economică în tranzitie. Creșterea modestă a PIB se desfășoară în condițiile menținerii la niveluri înalte a indicelui prețurilor de consum (între 19 și 131% în anul 1994, în patru din cele șase țări). În general, este îndoiefulnică transformarea evoluției inverse a PIB și a inflației, într-un criteriu al creșterii economice și în același timp devine certă amenințarea stabilității prin forțarea reducerii inflației la un coeficient cu o singură cifră. Oricum, a devenit axiomatică cerința corelării și sincronizării vectorilor reformei.

O experiență insuficient observată privește relațiile complexe dintre privatizare și restructurarea întreprinderilor. Treapta mai joasă a performanțelor obținute în acest sector nu este întâmplătoare. Condiționarea acestei stări de către supradimensionarea industriei în economia de comandă este foarte strânsă și de durată. Cu excepția Ungariei, ponderea industriei în PIB era cuprinsă între 50 și 60% în celelalte țări din grupă. Tendința s-a menținut și în anii următori, când industria deținea încă o greutate specifică în PIB cuprinsă între 36 și 49% în 1992 și 33 și 44% în 1993. Ungaria a avut o structură

macrosectorială mai bine proporționată, cu o pondere a industriei în PIB în toată această perioadă cuprinsă între 30 și 26%. La aceste dezechilibre structurale s-au adăugat urmările opțiunii pentru tipul de industrializare clasică, specific începutului de secol XX, definit prin metalurgie și chimie de bază cu mari unități de producție, refractare la adaptări.

Moștenirea e încărcată de consecințe costisoatoare și conduce și la fundături decizionale. Una din aporii, de forma primatului oulu sau găinii, invocate de o jumătate de deceniu, privește succesiunea în timp a proceselor privatizare-restructurare.

În dosarul monumental al trecerii la economia de piață în alte zone ale lumii, experiența Zambiei în domeniul privatizare-restructurare a devenit un adevărat exemplu didactic negativ, foarte scump plătit. Demararea programatică a reformei în 1991 prin restructurarea întreprinderilor din sectorul de stat și privatizare lentă a dus la creșterea dezechilibrelor și pierderilor în economia acelei țări. Totuși reluarea în aceeași înlanțuire a proceselor este prezentă și în unele țări europene în tranzitie.

Nu numai practica, dar și logica învățării transformărilor au demonstrat următoarele: întreprinderile de stat nu pot fi predate la cheie și cu garanții de rentabilitate proprietarilor particulari; costurile restructurării vor deveni duble pentru societate, înainte de privatizare și după trenarea decizională în succesiunea și operaționalizarea celor două procese devine un teren favorabil pentru corupție.

S-a vorbit mult despre reducerea reformei la panaceul privatizării. În adevăr, este dăunătoare necorelarea acestia cu celelalte componente ale reformei, iar subaprecierea rolului ei în formarea spațiului și forțelor de operare ale pieței duce la aceleași rezultate.

Proprietarul privat este atât partenerul strategic pentru investiții străine

precum și condiția condiția structurală a liberei circulații a capitalului. Cu toate că nu se recunoaște, dar faptul că până acum țările excomuniste nu au beneficiat de un ajutor de tipul Planului Marshall (European Recovery Program) se datorează printre alte cauze și lipsei întreprinzătorului particular, așa cum a fost el prezentat în opera lui Schumpeter, precum și a investitorului strategic din acest sector. Depășirea dificilă a acestui dat economic va frâna în continuare alocarea de ajutoare pentru țările în tranziție de către țările dezvoltate în general, precum și de Uniunea Europeană în procesul de integrare.

Lista greutăților nu se oprește aici. Deși au fost avute în vedere în procesul decizional, soluțiile privind viteza implementării reformelor, rolul statului în acest proces, modalități eficiente de a antrena țările din zonă prin acțiuni de solidaritate în reducerea costurilor tranziției etc., nu au ajuns la un numitor comun. De asemenea rămâne încă fără răspuns, abordarea riguroasă, prin metode cantitative a previziunii economice, atâtă timp cât seriile de date sunt incompatibile cu metoda modelării.

*

Îmbogățirea lectiilor comune ale tranziției rămâne larg deschisă chiar pentru grupul celor șase țări asociate la Uniunea Europeană, unde progresele în funcționarea pieței sunt mai mari. Concentrarea lor în reguli consacrate de experiență, după modelul celor "Zece comandamente" pentru o reformă profundă, elaborate de Vaslav Klaus, este atrăgătoare, dar acoperă parțial căutările necesare schimbărilor.

Totuși în dezbateri recente s-a declarat deschisă etapa celei de a doua generații de probleme ale tranziției, așa

cum rezultă din lucrările Băncii Mondiale (World Bank, 1995).

Dintre acestea în prim plan se înscriu următoarele: posibila amenințare a creșterii economice, abia declanșată, prin trecerea la inflația anuală cu o singură cifră; relația întreprinderilor privatizate cu controlul și durata restructurării; autoritatea legii și statul; natura tranziției și proliferarea corupției.

Importante rămân însă raporturile dintre cele două generații de probleme, în condițiile în care prima etapă este departe de a se fi încheiat, mai ales în domeniile: marea privatizare, reducerea regiilor de stat la monopolurile naturale, restructurarea întreprinderilor, încheierea liberalizării prețurilor pentru toate produsele, autonomia locală etc.

Cât despre problemele din generația a doua, evantaiul lor se mărește odată cu pregătirea aderării la Uniunea Europeană a celor șase țări asociate. Această perspectivă a adus deja clarificări mai ales în legătură cu funcțiile obiective ale tranziției și orientarea ajutorului Uniunii Europene pentru realizarea lor. Sunt în curs de depășire dezbatările sterile privind opțiunile pentru anumite modele de atingere a economiei de piață. Amatorismul declarațiilor partizane pentru modelul japonez, sudez, corporatist, etc., și-a epuizat energiile.

Acordurile de asociere, documentele de pregătire a strategiei de aderare (cărți albe etc.), dau conținut și rigoare programatică demersurilor pentru asigurarea condițiilor de funcționare a celor patru libertăți: libera circulație a produselor, serviciilor, capitalului și persoanelor.

Schimbările determinate de realizarea lor se vor reflecta și în știința politică.

SPRE O PARADIGMĂ A TRANZIȚIEI LA ECONOMIA DE PIATĂ

Note și bibliografie

- Boudon, R., *Texte sociologice alese*, Ed. Humanitas, București, 1993.
- Daily Telegraph, 17 February 1989.
- Guitton, Henri, *Les mouvements conjoncturels*, Ed. Dalloz, 1971.
- Kuhn, Thomas, *Structura Revoluțiilor Științifice*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1976.
- Kuhn, Thomas, *Tensiunea esențială*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1982.
- Rupnik, Jacques, *L'autre Europe*, Ed. Pointes, 1990, 1993.
- Schumpeter, Joseph, *Capitalism, socialism et démocratie*, Ed. Payot, Paris.
- Tiraspolsky, Anita, *La transition éclatée*, în *Ramses 95, Synthèse annuelle de l'actualité mondiale*, Ed. Dunod.
- The World Bank Transition, News Letter About Reforming Economies, Volume 6, Number 4-5-6, 1995.
- Popper, Karl, *Logica Cercetării*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1981.

Anexa I

Dinamica variabilelor de echilibru macroeconomic 1990

Tara	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	Estimări Proiecții
------	------	------	------	------	------	------	------	--------------------

PIB în prețuri constante (procente)

1 Bulgaria	0.5	-9.1	-11.7	-5.6	-4.2	0.2	4.0
2. Republica Cehă	1.4	-0.4	-14.2	-6.4	-0.9	2.5	5.0
3. Polonia	0.2	-11.6	-7.6	1.5	3.8	4.5	5.0
4. România	-5.8	-5.6	-12.9	-13.6	1.0	3.4	3.0
5. Republica Slovacă	1.4	-0.4	-14.5	-7.0	-4.1	4.8	4.0
6. Ungaria	0.7	-3.5	-11.9	-4.3	-2.3	2.0	3.0

PNB per capita (în dolari SUA) la PPC*

1. Bulgaria	...	...	...	...	3.730	...
2. Republica Cehă	...	...	...	...	7.700	...
3. Polonia	...	...	...	...	5.010	...
4. România	...	...	...	...	2.910	...
5. Republica Slovacă	...	...	...	...	6.450	...
6. Ungaria	...	...	...	...	6.260	...

Ponderea industriei în PIB (procente, la prețuri curente)

1. Bulgaria	59.0	51.0	48.0	43.0	42.3	...
2. Republica Cehă ²	...	...	...	48.9	43.7	...
3. Polonia	49.5	43.6	39.2	39.6	...	...
4. România	52.8	48.2	43.6	44.3	41.0	...
5. Republica Slovacă	59.6	61.6	63.9	35.9	33.3	32.0
6. Ungaria	30.1	28.8	25.5	26.4	25.5	25.9

Țara	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
						Estimări	Proiecții
Prețuri de consum (medie anuală, schimbări în procente)							
1. Bulgaria	6.4	23.9	333.5	82.0	72.8	87.0	...
2. Republica Cehă	2.3	10.8	56.7	11.1	20.8	10.2	...
3. Polonia	251.1	585.8	70.3	43.0	35.3	32.2	...
4. România	1.1	5.1	174.5	210.9	256.1	131.0	...
5. Republica Slovacă	2.3	10.8	61.2	10.1	23.1	13.5	...
6. Ungaria	17.0	28.9	35.0	23.0	22.5	18.8	...
Salarii (medie anuală, schimbări în procente)							
1. Bulgaria (salarii în sector stat)	8.7	31.7	166.0	103.0	59.0	...	...
2. Republica Cehă (salarii în industrie)	3.2	4.5	16.7	19.6	23.8	15.0	...
3. Polonia (salarii)	291.8	398.0	70.6	38.9	37.9	...	...
4. România	3.9	10.6	121.2	170.0	202.1	...	...
5. Republica Slovacă (salarii în industrie)	3.2	4.5	16.5	20.2	16.8	17.3	...
6. Ungaria (căștig lunar brut, program complet)	17.9	27.2	33.4	24.7	22.0	25.0	...
Somaj (procente în forța de muncă, pe an)							
1. Bulgaria	...	1.5	11.1	15.3	16.4	12.9	...
2. Republica Cehă	0.0	0.8	4.1	2.6	3.5	3.2	...
3. Polonia	0.1	6.1	11.8	13.6	15.7	17.2	...
4. România	...	...	3.0	8.4	10.2	10.9	...
5. Republica Slovacă	0.0	1.5	7.9	11.0	12.8	14.8	...
6. Ungaria	0.3	2.5	8.0	12.3	12.1	10.4	...
Masă monetară în sens larg (sfârșitul anului)							
1. Bulgaria	10.6	16.6	122.0	43.5	52.9	70.5	...
2. Republica Cehă	3.5	0.5	26.8	17.3	20.5	20.8	...
3. Polonia	526.5	160.0	36.9	57.5	36.0	33.0	...
4. România	6.3	22.0	101.2	79.6	140.9	138.1	40.8
5. Republica Slovacă	3.5	0.5	26.8	4.7	18.1	18.0	...
6. Ungaria	13.8	28.7	28.5	26.8	15.5	13.7	...
Contul Curent (în miliarde dolari SUA)							
1. Bulgaria	-1.5	-1	-0.3	-0.4	-0.9	-0.7	...
2. Republica Cehă	0.4	-1.1	0.4	-0.3	0.4	0.5	...
3. Polonia	-1.4	0.8	-2.3	-0.3	-2.3	-2.1	-1.9
4. România	2.9	-1.8	-1.3	-1.7	-1.5	-0.7	...
5. Republica Slovacă	0.4	-1.1	0.4	0.2	-0.4	0.6	...
6. Ungaria	-1.4	0.1	0.3	0.3	-3.5	-3.9	-2.5

SPRE O PARADIGMĂ A TRANZIȚIEI LA ECONOMIA DE PIATĂ

Tara	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
						Estimări	Proiecții
Datoria externă, rezerve nete (în miliarde dolari SUA)							
1. Bulgaria	6.4	9.6	11.3	12.0	12.2	11.1	...
2. Republica Cehă	6.8	7.7	8.3	8.6	3.9	2.8	...
3. Polonia (datorie externă)	40.2	48.9	48.3	48.7	48.7	46.6	46.0
4. România (sfârșit de an)	-1.3	0.6	1.6	2.7	3.5	4.0	...
5. Republica Slovacă (exclusiv aur)	5.6	6.8	6.1	2.4	3.2	2.9	...
6. Ungaria	19.2	20.2	18.7	17.1	17.9	22.0	...
Cursul de schimb (medie anuală)							
1. Bulgaria (leu per \$)	1.8	5.7	17.7	23.4	27.9	56.0	...
2. Republica Cehă (coroane per \$)	15.1	18.0	29.5	28.3	29.2	28.2	...
3. Polonia (zloti per \$)	1.446	9.500	10.583	13.613	18.145	23.614	...
4. România (leu per \$)	14.9	22.4	76.3	308.0	760.1	1.580	...
5. Republica Slovacă (coroane per \$)	15.1	18.0	29.5	28.3	30.8	31.9	...
6. Ungaria (forinți per \$)	59.1	63.2	74.8	79.0	91.9	105.2	...
Bugetul de stat general							
(stat, municipalități, fonduri extrabugetare, pondere în PIB)							
1. Bulgaria	-1.4	-12.7	-15.1	-14.5	-18.5	-7.0	-7.0
2. Republica Cehă	-2.8	0.1	-2.0	-3.3	1.4	1.0	...
3. Polonia	-7.4	3.1	-6.5	-6.7	-2.9	...	...
4. România	8.4	1.2	0.6	-4.6	-0.1	-3.0	-2
5. Republica Slovacă	-2.8	0.1	-2.0	-13.1	-7.5	-4.0	...
6. Ungaria	-1.4	0.5	-2.2	-5.6	-6.4	-8.2	...

Sursa: *European Bank for Reconstruction and Development, Transition Report Update, April 1995.*

PPC = paritatea puterii de cumpărare

1) Indicatorul pentru România este PIB

2) În Republica Cehă, ponderea industriei și construcțiilor în PIB

3) Sursa: CNS

Rangul țărilor din Europa Centrală și de Est după indicatorii progreselor în tranziția la economia de piață (evaluări ale experților, note de la 1 la 4)

		Întreprinderi		Piețe și comert		Instituții financiare	
	Sector privatizare	Mică restruc- ție privatizare turări în PIB jumătatea lui 94 (în %)		Libera- lizare între- prinderi		Comerț și prețuri și competiție	
Bulgaria	40	2	2	2	3	4	2
Repubica Cehă	65	4	4	3	3	4	3
Ungaria	55	3	4	3	3	4	3
Polonia	55	3	4	3	3	4	3
România	35	2	3	2	3	4	2
Repubica Slovacă	55	3	4	3	3	4	3

Sursa: EBRD's Transition Report, October 1994